

SİYASAL PROPAGANDA VE ÖNYARGILARIN KULLANIMI

Yard.Doç.Dr. Bilgehan GÜLTEKİN*
Arş.Gör. Nahit Erdem KÖKER*

ÖZET

Siyasi propaganda bilimsel olarak incelenme ve uygulanma fırsatını, modern halk kitleleri ve bu kitleleri etkileyebilme, yeni iletişim ve ikna tekniklerinin geliştirilmesi gibi devrelerin yaşandığı yirminci yüzyılda bulmuştur. Siyasi propaganda, belirli tanımlamalara, kimi formüllere sığdırılacak bir ilim değildir. Öncelikle temelinde karmaşık ve net olarak tarif edilemeyen fizyolojik, ruhi ve bilinçaltı unsurlara dayanır; diğer taraftan bilimle olduğu kadar kullanılan iletişimin estetiğiyle de ilgilidir.

*Siyaset adamlarının davaları uğrunda öteden beri kullandıkları hitabet, şiir, müzik, heykelcilik, vethasil güzel sanatların gelenekçi bütün şekilleri yerine şimdi, halk kitlelerini inandırmak ve idare etmek için sağladığı imkânlardan faydalanan yepyeni bir teknik meydana gelmiş bulunuyor. Öyle bir teknik ki, bir dereceye kadar sistemli bir hal alıyor. Buna verilen isimde bu olayla birlikte ortaya atılmıştır: **Propaganda** kelimesi.*

Propagandanın dayandığı başlıca unsurlar yazılı, sözel ve görsel öğelerdir. Matbaanın icadından beri, propagandanın en kudretli makinesi olan yazı, günümüze kadar olan süreç dâhilinde hem üretim hem de dağıtım açısından çok pahalıya mal oluyordu ve halk kitlelerine yavaş iletiliyordu. Fakat iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler paralelinde propagandanın temel unsurları ve halk kitlelerini etkileyebilmek adına kullandığı unsurlar geniş kitlelere hızlı ve etkin bir şekilde aktarılır hale gelmiştir.

Siyasal propaganda içerdiği çeşitli teknikler ve son günlerde teknolojinin de kazandırdığı ivme ile daha geniş bir spektrumunda yansımaktadır. Ulusal seçim kampanyalarından, devletlerarası ilişkilere ya da hükümetlerin politikalarına kadar her alanda siyasal propaganda, kullandığı çeşitli izlenim ve temalarla etki alanını arttırmış bir görünüm vermektedir.

Siyasal arenalarda yapılan propagandalar kapsamında çeşitli önyargılardan faydalanılmakta, kimi zaman faydalanan bu önyargılar, propagandaların en önemli hayati noktasını teşkil edebilmektedir. Siyasal propagandalar kapsamında kamuoyunun sahip olduğu belirli hassasiyet ve önyargılar kullanılarak, bu önyargılar toplum belleğine kanalize edilmektedir. Bu kapsamda siyasal iletişim sürecinde uluslararası ilişkilerde tarihi önyargılar, ulusal

* Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

seçim kampanyalarında ise ideolojik önyargılar kullanılmaktadır. Bu noktada propaganda faaliyetleri esnasında kullanılan ideoloji genel tanımı ile bir toplumda herhangi bir sosyal gruba özgü inanışları ifade edebilir. Siyasal ya da sosyal bir kapsamlı bir doktrin, bir hükümetin ya da bir partinin veya sosyal bir gurubun faaliyetlerini ifade eden bir kavram olarak nitelendirilebilir. Ya da ideoloji, bilişsel tasarım sürecinde yer alan çeşitli toplumsal imajların betimlenmesi olarak ta nitelendirilebilir. Dolayısı ile ideoloji, bünyesinde çeşitli önyargı unsurlarını barındırmaktadır. Bu önyargılar, siyasal arenalarda propaganda amaçlı kullanılmaktadır.

Günümüz siyasal yaşamında siyasal arenalarda çeşitli kesimler tarafından propaganda amaçlı kullanılan gerek ideolojik gerekse de tarihi önyargılar kimi zaman derin sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir. Örneğin Yunanistan ve Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası ilişkilerinde uzun yıllarca tarihsel önyargılarını kullanmışlardır. Kullanılan tarihsel önyargılar, siyasal iletişim sürecini kimi zaman objektiflikten ve bilimsellikten uzaklaştırmış, iki ülke arasında çeşitli konularda derin sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Belki de Yunanistan ve Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası ilişkiler kapsamında siyasal süreçlerinde tarihsel önyargıları propaganda amaçlı kullanmasalar idi iki ülke arasında yaşanan çeşitli sorunlar günümüzdeki kadar derinleşmeyebilirdi.

“Siyasal Propaganda ve Önyargıların Kullanımı” konulu çalışma kapsamında, tarihsel ve ideolojik kökenli önyargıların siyasal propaganda amaçlı kullanımları, bilimsel temellerde irdelenecek, bu kullanımların siyasal süreçlere ve topluma olan etkisine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Propaganda, Önyargılar, İdeoloji

ABSTRACT

Political propaganda has scientifically found its analyzing and application chance in the 20th century in which the eras like modern public masses and influencing these masses, developing new communication and persuasion have occurred. Political propaganda is not a science that can be limited to certain definitions and several formulas. First of all, political propaganda is based on physiological, mental, subconscious components that are complicated and cannot be defined clearly. On the other hand, political propaganda is related with the communication aesthetics as well as science.

Instead of rhetoric that the politicians have used for their ideals for a long time; poems; music; sculpture; and all traditional features of fine arts, a new technique has arisen which use means of influencing and directing the public masses. It is a technique that follows a systematic way to a certain point. The name that was given to it, the word Propaganda, has been put forward with this incident.

The main factors that the propaganda has been based on are the written, verbal, and visual factors. Writing, which has been the most powerful machine of the propaganda, was expensive for both production and distribution and it was distributed to public masses slowly during the period that lasted until nowadays.

However, with the rapid developments occurred in the communication technologies, the main components of propaganda and the components that propaganda uses for influencing public masses have begun to be transmitted to large masses rapidly and efficiently.

Political propaganda is reflected in a larger spectrum with the various techniques that it possesses and acceleration that has been gained with the technology. Political propaganda seems to have enhanced its sphere of influence from national election campaigns to intergovernmental relations or policies of the governments.

People use various prejudices in the scope of propagandas that are used in the political arena. At times, these prejudices that are used form the most vital point of the propagandas. These prejudices are imposed on public memory by using certain sensitivities and prejudices that the public possesses. In this respect, historical prejudices are used in political communication process and international relations, and ideological prejudices are used in national election campaigns. In general terms, the ideology that is used during the propaganda activities may express the beliefs that belong to any social group in a society. A political or social doctrine can be defined as a concept that expresses the activities of a government, party, or social group. Ideology can be defined as the depicting of various social images that take place in the cognitive design process. In other words, ideology has various prejudice factors in itself. These prejudices are used for propaganda in the political arenas.

Ideological and historical prejudices that are used for the propaganda in the political arenas by various groups in the political life can cause serious problems at times. For instance, Greece and the Republic of Turkey have used their historical prejudices in their international relations. The used historical prejudices have shifted the political communication process from objectivity and science creating serious problems between the two countries in various issues. Had the Greece and the Republic of Turkey not used the historical prejudices for propaganda in their political processes in the scope of international relations, the problems that occurred between the two countries may not have become this critical as in nowadays.

In the scope of the study related with "Political Propaganda and the Usage of Prejudices", the usage of historical and ideological prejudices for political propaganda will be discussed and the effects of these usages on political processes and the society will be pointed out.

Key Words: Political propoganda, Prejidue, ideology

GİRİŞ

Günümüzde bir devletin uluslararası kamuoyunu kendi lehinde etkilemesinde propaganda tekniklerinden önemli ölçüde faydalanılmaktadır. Propaganda, devletlerarası ilişkilerin vazgeçilmez bir öğesidir. Günümüzde

devletlerarasında yoğun bir propaganda savaşı yaşanmakta, ülkeler uluslararası kamuoyunun görüş ve düşüncelerini kendi görüş ve düşünceleri doğrultusunda etkilemek için propaganda faaliyetleri yürütmektedirler. Her ne kadar, propagandanın demokratik olmayan ülkeler için geçerli olan bir teknik olduğu ifade edilse de, küreselleşme ve teknolojinin gelişimiyle birlikte, hem siyasal hem de ekonomik alanlarda yaşanan yoğun küresel rekabet ortamında, devletlerin önde yer alabilmeleri ve olumlu imaj, itibar kazanabilmeleri için propaganda tekniklerini kullanmaları bir gereklilik halini almıştır. Bununla birlikte, bir propaganda mesajının “otoriter bir biçimle tek taraflı ve yoğun olarak hedef kitleye aktarılması” (Aziz 2003:14), bu sürecin “anti-demokratik, ikna odaklı” (Uztuğ 2004:19) bir süreç olduğunu göstermektedir.

Propaganda teknikleri, belli bir konuda bir devletin veya toplumun inandığı, benimsediği görüş ve inancın uluslararası hedef kitle tarafından da aynen paylaşılması ve bu konu ile ilgili kaynak durumundaki devlet veya hükümetin tepkilerinin hedef kitle tarafından da aynen gösterilmesini sağlamaktır. Propaganda, bu etkilemeyi tek taraflı ve hedef kitlenin tepkisini değerlendirmeksizin yapmaktadır. Hedef kitle otomatikman propagandanın etkisinde kalmakta ve istenen tepkiyi vermektedir. Bu durumun demokratik olmadığı düşünülse de, en demokratik ülkeler bile kültürel propagandadan, siyasal propagandaya, ekonomik propagandaya kadar propagandanın her yönünü kullanmaktadır.

Çeşitli tanımlamaları yapılabilen propaganda kavramı ile ilgili olarak Özsoy “propaganda, bireyler ve gruplar aracılığıyla diğer grupların kanılarını, görüşlerini ve davranışlarını iletişim araçlarını kullanarak propaganda yapıcının istekleri doğrultusunda etkileme, değiştirme ve kontrol altında tutmaya yönelik bilinçli bir davranıştır. Bu bağlamda bir eylemin propaganda olarak nitelendirilmesi için kanı ve görüşleri denetlemeye yönelik bilinçli bir davranışın söz konusu olması gerekir(Özsoy, 1998:5)” tanımını yapmıştır. Ana Britannica Ansiklopedisi’nde yapılan tanıma göre propaganda, “bir bütün olarak toplumun ya da belirli bir kesimin inanç, tutum ve davranışlarını yönlendirmek amacıyla, bilinçli olarak seçilmiş bilgi, olgu ve savları sistemli bir çaba içinde ve çeşitli araçları kullanarak yayma etkinlikleri(Britanica, 1993:25)”dir.

Domenach’a göre, yayma, yaygınlaştırma anlamına gelen propaganda sözcüğünden gelen propaganda(Domenach, 2003:9), Kalender’e göre “çeşitli teknikler kullanarak kişileri veya grupları etkilemek amacıyla yapılan, tek yönlü sistematik ve bilinçli çabaları kapsamaktadır(Kalender, 2000:89)”. Özkan’ın Lasswell’den aktardığı şekliyle propaganda “insan eylemini etkileme tekniği(Özkan, 2004:11)” olarak görülmektedir.

Diğer bir tanım ise propaganda, bir bireyin veya grubun, başka bireylerin veya grupların tutumlarını belirleyip, biçimlendirmek, denetim altına almak veya değiştirmek için, iletişim araçlarından faydalanarak bu bireylerin veya grupların belirli bir durum veya konumdaki tepkilerinin kendi amaçlarına uygun tepkiler olacağını umarak gerçekleştirdikleri bilinçli bir girişimdir (İnceoğlu, 1985:66). Dolayısı ile bu noktada denilebilir ki, propagandanın en önemli kaynaklarından biriside, propagandacının istek ve beklentileri doğrultusunda oluşturulabilmiş kanı ve görüşler diğer bir ifade ile **önyargılardır**.

Önyargılar ve Siyasal Propaganda

20.yy'ın ilk yarısında ortaya çıkmış olan bir olgudur. Teknolojinin gelişimiyle yeni iletişim tekniklerinin ortaya çıkması siyasal propagandanın etkisini gün geçtikçe artırmıştır. Siyasal propagandanın en önemli dayanağı kitle iletişim ağı ve araçlarıdır (Domenach 2003:19; Kazancı 1995:55).

Ön yargı bir tutumdur. Bir grup insana ilişkin adil olmayan, hoşgörüsüz ya da aleyhte bir görüştür. Diğer tutumlar gibi 3 bileşeni vardır. İnançlar duygular ve davranışsal eğilimler. Önyargıya dayalı tutumlar genellikle hoşnutsuzluk, korku, kin veya nefret gibi katı duygularla yüklüdür.

Propaganda da kullanılan önyargı temasının çoğu zaman korku teması ile bütünleştirildiği görülmektedir. Küba ve ABD arasında yaşanan propaganda savaşında karşılıklı olarak önyargı ve korkuların kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, merkezi Miami'de bulunan, ülkeye dönerek siyasi iktidarı eline geçirme amacındaki sürgün gruplarına karşı duyulan düşmanlık ve korku, Küba Lideri Fidel Castro'nun popülaritesini arttıran en temel propaganda araçlarından biridir. Çoğu Kübalı, ABD'nin dış politikasının şekillendirilmesinde oransız bir etkiye sahip olan bu tabakanın, yerli oligarşinin 1959 devrimi ardından el konulan mallarını geri almaya çalışacağına, Küba işçi sınıfını baskı altına alacağına ve 1959 devrimi sayesinde elde edilen sınırlı fakat - aralarında bedava ve koşulsuz sağlık ve eğitimin de yer aldığı - önemli kazanımları ortadan kaldıracığına inanmaktadır (<http://www.sws.org/articles/2006/aug2006/cuba-a03.shtml>).

Küba'lı muhalifler yaşanan propaganda savaşında temel çatıyı oluşturmaktadır hatta sadece Avrupa Birliği değil, AB ülkelerinin düzenlediği çeşitli resmi resepsiyonlara bile davet edilmektedir. Küba'da bu muhalifler yukarıda belirtildiği şekilde Küba halkında korku duyguları uyandıracak şekilde anılmakta, diğer taraftan ABD ve Batı tarafında ise Küba'lı muhalifler karşı bir korku unsurunun temsilini oluşturmaktadır.

2003 yılında 75 tane muhalefetin Küba'da tutuklanması karşı propagandanın lokomotifini oluşturmuş ve Küba da düşünce özgürlüğü ile ilgili engellerin korkutucu boyuta ulaştığı teması propaganda araçları ile vurgulanmıştır.

Küba ve AB ilişkilerinde “Kokteyl Krizi” olarak geçen olay, Propaganda açısından önyargı kullanımına önemli bir örnektir. Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Avusturya, Yunanistan, Portekiz, Polonya, Hollanda ve Çek Cumhuriyeti Büyükelçilikleri 2003 yılında düzenledikleri resepsiyonlara muhalifleri davet etmişlerdir. Konuya propaganda perspektifinden bakıldığında, bu ülkedeki resmi büyükelçilerin muhaliflerle sergilediği dayanışma gösterisi Küba'ya dönük önyargının çok net bir yansımasıdır. Çünkü, bir ülkede resmi görevini yerine getiren herhangi bir büyükelçilik, o ülkedeki çeşitli aktörlere eşit mesafede davranmak ve tarafsız görüntüsünü bozmamak durumundadır. Büyükelçiliklerin muhaliflerle sergilediği çok yakın görüntü bir halkla ilişkiler etkinliği olarak “kokteyl” etkinliği ile kamuoyuna çok açık bir şekilde resmedilmekte ve kamuoyu ile paylaşım şekli itibarıyla Küba Yönetimine çok net bir “önyargı” olarak belirmiştir.

Küba-Avrupa Birliği arasındaki bu gerilim ciddi boyutlara ulaşmış ve Avrupa Birliği'nin Küba ile ilişkileri dondurma kararıyla sonuçlanmıştır. ABD'nin bu kararı değerlendirmesi ise bir propaganda adımı olarak nitelendirilebilecek bir özellik arz etmektedir. Avrupa Birliği'nin aldığı bu karar konusunda, Amerikan Dışişleri Bakanlığı bir resmi açıklama yaparak eleştirilerde bulunmuş ve Fidel Castro ile yapıcı diyalogun mümkün olduğunu ve bu kararın bu diyalogu tıkayıcı bir karar olduğunu dile getirmiştir(<http://savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnalID=24404>). Ülkelerin Dışişleri Bakanlıkları yoluyla yaptıkları resmi açıklamalar da, propagandanın önemli araçlarından biridir. Amerikan Dışişleri Bakanlığının yaptığı bu açıklama, propagandanın temel özellikleri açısından değerlendirildiğinde, Küba tarafından ABD'ye karşı kullanılan propaganda içinde “önyargı” kırma amacıyla yapılan bir açıklamadır. Zira, Küba tarafından yapılan açıklamalarda propagandanın en can alıcı tarafını “Küba”nın Amerika tarafından yalnızlaştırılmak istendiği ve Castro'nun CIA'nın öldürülmesi gerekenler listesinde ilk sıralarda yer aldığı tezi oluşturmaktadır. Hem Küba halkına hem de dünyaya yapılan açıklamalarda sık sık bu iki hususa vurgu yapılmaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bu açıklaması karşı bir propaganda atağının resmi bir açıklaması olarak değerlendirilebilir. Amerikan Yönetimi'nin sürpriz bir şekilde Castro ile diyalogdan bahsetmesi, propagandanın sürpriz öğesini de içermektedir. Aslında Küba'nın bu tarz atakları propaganda satrancı içinde ABD propagandasını şah-mat yapabilmektedir.

Özellikle içinde bulunduğumuz siyasi konjunktürde, ABD yönetimine karşı artan düşmanlık ve önyargı, ABD karşıtı propagandanın temel çatısını oluşturmakta ve Irak Savaşı ve İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi ile devam eden süreçte bu düşmanlık ve önyargı en üst düzeye taşınmıştır. Castro bu süreci hasta yatağında bile olsa değerlendirmekte ve Propaganda savaşını sürdürmektedir. Venezualle Lideri Chavez ile yakın dost olan Castro; Amerikan karşıtı bloğu yakınlaştırmış ve bu bloğun liderleri tarihte olmadığı kadar kamuoyunun gündemine gelerek aynı zamanda dünya halklarının sempatisini kazanmıştır. Chavez, adeta Amerikan karşıtlığının sözcülüğünü üstlenmiş olsa da; Küba'nın başkenti Havana'da gerçekleşen Bağlantısızlar Zirvesinde Amerikan karşıtı propagandanın en üst örneği sergilenmiş ve Castro'nun soluğu yakından hissedilmiştir.

Propaganda da önyargı; propagandanın hedefini nefret edilen veya istenmeyen bir şeyle damgalayarak onun hakkında bir önyargı oluşmasını sağlamayı içerir. Küba ve ABD bu damgalamayı karşılıklı olarak yapmakta; Küba Lideri Castro; Amerika tarafından "Diktatör", "İnsan Hakları İhlalcisi" vb...sıfatlarla anılmaktadır. 1979 yılından beri 118 üyesi bulunan Bağlantısızlar Zirvesine ev sahipliği yapmayan Küba'nın 2006 Eylül ayından gerçekleşen bu zirveye ev sahipliği yapması; Küba'nın son dönem artan uluslararası diplomatik çabalarının da bir başarısı olarak dikkat çekerken; Küba bu zirveyi tam bir propaganda atağı olarak değerlendirmiş ve özellikle kendisine dönük Amerikan tarafından yapılan "damgalamaları" yıkma yönünde ciddi kazanımlar elde etmiştir. Zirve sonucunda hazırlanan ve altında Rusya Devlet Başkanı Vlademir Putin'inde imzası bulunan bildiride bu damgalama açıkça eleştirilmiş ve "1962 yılından beri Küba Halkına zarar veren ABD tarafından uygulanan propagandayı kınıyoruz" ibaresi açık olarak deklere edilmiştir. Böylece, zirveye katılan devlet ve hükümet başkanları; uluslararası kamuoyuna yaptıkları resmi açıklamada; sözkonusu propagandayı Küba halkına "zarar verici" olarak değerlendirecek, Küba lehine bir propaganda kozu vermiştir. Bu noktada, Propagandanın tanıklık tekniği de kullanılmıştır. Tanıklık tekniği, belli bir konuda kamuoyunun ikna edilmesinde, sözü geçen ve otorite sahibi liderlerin sözkonusu konuda tanıklığını içermektedir. Zirveye katılan devlet ve hükümet başkanları adeta Küba lehine tanıklık etmiş ve propaganda savaşında Küba'dan yana tavır almıştır.

Küba-Amerika arasındaki propaganda savaşının diğer bir boyutunu ise "insan hakları" ve "düşünce özgürlüğü" konuları oluşturmaktadır. Küba Yönetimi, Amerika Birleşik Devletlerinin, uluslararası kamuoyunu bu konuda manipüle ettiğini ve temel bir önyargı oluşturduğunu ileri

sürmektedir. Küba tarafı, İnsan hakları konusunda özünde Küba'ya karşı bir önyargı oluşturmaya dayalı kara propaganda çalışmasının Amerika Birleşik Devletleri tarafından sistemli olarak yapıldığı üzerinde durmaktadır.

Küba'nın başkenti Havana'da bulunan Amerikan Temsilciliği bu propaganda çalışmalarında önemli bir araç rolü üstlenmektedir. Temsilciliğin önünde bulunan ışıklı panolar, Amerikan propagandasının simgesi bir araç görünümü arz eder. Son dönemde ışıklı panolarda yer alan iki yazı dikkat çekmiş ve Küba tarafından kara propaganda olarak değerlendirilmiştir. Afişlerin birinde "Bir düşünüm var. Bu ulus bir gün ayağa kalkacak" yazısı yer almış, diğerinde ise İspanyolca olarak, Küba'm da altına imza attığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden alıntı yapılarak "Herkesin Düşünce Özgürlüğü Vardır" ibaresi kullanılmıştır(<http://www.tumgazeteler.com/fc/ln.cgi?cat=33&a=1285065>).

ABD'nin ışıklı pano propagandasına karşılık olarak ise Küba Yönetimi, Elçiliğin hemen önündeki alana tam 138 bayrak direği dikerek karşılık verdi. Karşı propaganda hamlesinde, üzerinde beyaz yıldızlar bulunan siyah bayraklar asıldı ve bu bayrakların 1959 yılından beri Amerika'ya karşı yürütülen mücadelede yaşamını yitiren 3400 kişiyi temsil ettiği açıklandı. Ayrıca Castro Yönetimi, Amerikan Temsilciliğinin karşısındaki panolara, ABD askerlerinin Ebu Garib hapishanesinde Iraklılara yapmış olduğu işkence fotoğraflarından oluşan bir fotoğraf sergisi açarak Amerika'nın insan hakları ihlallerine dikkat çekmeye çalışmıştır.

Her iki tarafında propaganda yoluyla önyargı oluşturması konusunda propaganda araçlarından da en ileri düzeyde yararlandığı görülür. Örneğin, fotoğraf; propaganda yoluyla bir kişi, kurum aleyhine önyargı ve korku oluşturulmasında en etkin araçlardan biridir. Özellikle savaş fotoğrafları insanların savaşa dönük korku ve önyargılarını resmetmede en ideal görsel iletişim aracıdır. İnsan Hakları konusunda sürekli Amerika'nın propagandasına maruz kalan Küba, Ebu Garip fotoğraflarını gündeme getirerek, Amerika Birleşik Devletlerine karşı oluşan düşmanlık ve tepkiyi bir propaganda önyargı aracı olarak kullanmıştır.

ABD-Küba arasında propaganda ya da konu olan bir diğer konuda "Küba Beşlisi" olayıdır. Ülkelerde yürütülen özellikle uluslararası boyutu bulunan ya da bir başka ülkeyi ilgilendiren mahkeme ve duruşmalar uluslar arası medya ve kamuoyunda ana gündem maddesi oluşturmaktadır. Bu mahkemelerdeki yargılama süreci ülke imajın bile etkilemekte ve bu süreç propaganda açısından kritik bir eşik oluşturmaktadır. Yargılama sürecinin adil ve tarafsız olmadığı şeklindeki bir görüntü propaganda yapımcıların eline büyük bir koz vermekte ve o ülke ile ilgili propaganda yoluyla "önyargı"

oluşturulmasında başka hiçbir propaganda aracının yapamayacağı etkiyi yapmaktadır. Küba Amerikan çıkarlarını tehdit ettiği için Miami’de yargılanan ve sekiz yıldır hapiste bulunan beş Kübalı, Küba için ulusal onur meselesi olarak uluslararası kamuoyuna sunulmuş; ABD tarafı ise bu beş Küba’ lıyı terörist olarak nitelendirmiştir. Küba Yönetimi, Mahkemenin adil yapılmadığını ve “Küba Beşlisi”nin haksız yere cezaevinde yattıkları ve birer ulusal kahraman olduklarını tezini uluslararası kamuoyu ile paylaşmaktadır. Nitekim, Amerikan İstinaf mahkemesi yargılamanın adil yapılmadığı kanısına kararını vermiş fakat karar üst mahkeme tarafından bozulmuştur. “Küba Beşlisi” nin yargılanma süreci Küba’nın Amerikan karşıtı uluslararası propaganda faaliyetlerinde önemli yer tutmaktadır. Küba Yönetimi halen cezaevinde tutuklu bulunan beş Kübalı olayı ile, Amerikan yargılama sisteminin adaletsizliği konusunda uluslararası kamuoyunda bir önyargı oluşturmayı amaçlamakta ve propagandayı çeşitli halkla ilişkiler etkinlikleri ile pekiştirmektedir. Küba yönetimi, Küba Beşlisini, uluslararası kamuoyunun sürekli gündeminde tutmayı başarmış ve pek çok kesimden destek almıştır. Son olarak bu beşlinin ailelerine, “Meksikalı Benito Juarez anısına dağıtılan Uluslararası Benito Juarez Ödülü” verilmiştir (<http://www.sol.org.tr/index.php?yazino=3232&PIHPSESSID=88b2574c680d52b5f3c878f6cb6f32be>). Bu konudaki hazırlanan afiş dikkat çekici bir propaganda afişidir ve ABD’ye dönük korku ve önyargı duygularını harekete geçirmeyi hedeflemektedir. “Beşliye Özgürlük” sloganıyla hazırlanan afişte Amerikan bayrağı özgürlükleri kısıtlayan bir kilit olarak silik şekilde resmedilmiştir.

ABD propaganda tarafından diktatör katı ve acımasız bir lider olarak lanse edilen Castro; ABD’nin tüm dünyada kendisine karşı bir önyargı aşılama için bu olumsuz sıfatların kendisine yüklendiğine iddia etmektedir. Castro ABD tarafından kendisine yüklendiğini iddia ettiği önyargıları kılmak için değişik propaganda araçlarından faydalanmıştır. Bu konuda en dikkat çekici olan ise Comandante adlı 90 dakikalık bir belgeseldir. Comandante Castro’nun Kübadaki lakabıdır ve kumandan anlamına gelmektedir. Bu belgeseli en ilginç kılan ve bu denli etkili propaganda aracı olmasını sağlayan nokta ise Belgeselin seneryonun ünlü Amerika’lı yönetmen Oliver Stone tarafından yazılmış olmasıdır. Belgeselde bizzat oynayan ve çekimler için 30 saat süreyle röportaj yapan Oliver Stone, Castro’nun kendisine dönük önyargı oluşturmakla suçladığı Amerikan Propanadasına karşı panzehir olabilecek en sihirli sıfatı Castro’y yüklemiş ve onun için “O Bir DonKişot” demiştir. Belgeselde Amerikanın çizdiği Castro imajının çok dışına çıkmış ve bilinmeyen, samimi ve doğal yönleriyle Castro çok olumlu bir çerçevede sunulmuş gerçek bir lider olarak nitelendirilmiştir.

Oliver Stone, belgeselin devamını çekmek için 2005 yılında tekrar Küba'ya giderek Fidel Castro ile bir 30 saat daha görüşmüştür. Fidel Castro ile ilgili bu ikinci belgeselde kullanılan afiş, Castro'yu asker kimliğinden, korkusuzluğundan ve Amerika tarafından iddia edilen gaddarlığının dışında insani bir şekilde tasvir etmektedir. Kullandığı beden dili incelendiğinde, bir asker ve dünyaca bilinen kumandanlığının dışında düşünen, üzülen, hayal kuran bir görünümdeydi yani daha insan olarak Castro vardır (http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=40632).

Uluslararası propaganda faaliyetleri içinde, özellikle önyargıların aşılması veya giderilmesinde, "mağdur kahramanlardan" yararlanılması yeni kullanılan tekniklerden biridir. Bu kahramanların isminin bir ulusal dava ile özdeşleşmesi ve bir ülkeye dönük önyargı kullanımında simge durumuna gelmeleri dikkat çekicidir. Bu şekilde önyargı kullanımında, kahramanlar genelde bir başka ülkede mağdur durumundadırlar. Ya hapistedirler ya sürgündedirler. Bu propaganda sisteminde olayın kahramanları mağdurdur. Mağdur kahramanların lehine kampanyalar yapılır artık onlar uluslararası medyanın da haber değeri atfettiği kişilerdir ve haklarında uluslararası medyada da sıkça haber yayınlanır. Sivil toplum ve dernekler arkalarındadır ve mağduriyeti oluşturan konu etrafında kamuoyu oluşturulur. Mağdur kahramanlar kendi ülkelerinde genelde özgürlük, barış, mücadele azmi'nin simgesidirler ve aynı zamanda birer propaganda ikonu haline gelirler. Bu konuda en çarpıcı örneklerden biri de Küba'da süregelmektedir. 11 yaşındaki Elian Gonzales Küba'nın Fidel Castro'dan sonra belki de en tanınmış kişisi haline gelmiştir. Annesi ve diğer bazı yakınlarıyla Küba'ya kaçmak isterken Teknesi batan Elian'ın hikayesi artık bir propaganda savaşının parçası haline gelmiştir. Elian içinde bulunduğu teknenin batması üzerine okyanusta bir enkaza dayanarak tam 3 gün yaşam mücadelesi vererek, kendisini kurtaran balıkçıların yardımıyla Miami'deki akrabalarının yanına verilmiştir. Olaylar bundan sonra gelişmiş ve Küba Hükümeti ve Gonzales'in babası çocuğun iadesini isterken, Miami'deki Castro karşıtı akrabalar iade etmek istememişlerdir ve böylece tam 7 ay süren bir propaganda savaşı başlamıştır. Tartışmalar, gösteriler ve karşılıklı propaganda atakları ile geçen bu süreç sonunda Gonzales, Küba'ya dönerek babasına iade edilmiştir (<http://immigration.about.com/od/ussocialeconomic/issues/a/Eliansummary.htm>). Elian Gonzales davası her iki ülke içinde bir propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Küba'nın eski liderlerinden Batista yanlısı ve Castro karşıtı, Miami'de yaşayan Castro karşıtı 2 milyon Küba'lı'nın Amerikan karar organlarında çok etkin bir kesim olması, Elian olayında Amerikan iç politika dinamiklerini de sarsmıştır. Başkan Adayı Al

Gore tamamen Castro karşıtı Küba'luların yanında yer almıştır. Elian'ın askerler tarafından amcasının kucağından zorla alındığı ve çocuğun korkudan ağladığı anın fotoğrafı, Küba için aynı zamanda Amerikan karşıtı bir propagandanın fotoğrafıdır. Elian Gonzales şu anda halen Küba Propagandasının bir parçası olarak kullanılmaktadır. Küçük Elian'ın kişisel eşyaları fotoğrafları ve özel eşyalarından oluşan bir sergiyi Elian'ın yedinci yaşına açan Castro aynı zamanda, Cardenas Belediyesi Müze Salonunun girişine Elian'ın bronz heykelini yaptırmıştır. Ayrıca Elian Gonzales'in Küba'ya dönüşünün beşinci yılı için düzenlenen bir etkinlikte 11 yaşındaki Elian devrimci mesajlar vererek, Che Guevara'yı övücü mesajlara yer vermiştir." Küba devriminin değerini bilelim ve Che Guevara'yı örnek alalım" diyen Elian Gonzales, konuşmasının sonunun "ya Vatan, ya Ölüm, zafere kadar devrim sloganıyla bitirmiştir (<http://www.milliyet.com/2005/04/24/dunya/dun01.html>)".

Chavez-ABD Propaganda Savaşı:

Propaganda da önyargıların kullanımı konusunda bir başka dikkat çekici örnek ise Amerika Birleşik Devletleri ve Venezuelalı ilişkileri arasında yaşanmaktadır. Yaşanan propaganda savaşı çerçevesinde Chavez, Dünyada adeta Amerikan karşıtlığının da lideri durumuna gelmiştir. Chavez, temelinde propaganda bulunan diplomasi atağında merkezi noktaya Bush ve Amerikan karşıtlığı nefreti yerleştirerek, Amerika'ya karşı "önyargı" duygularını pekiştirmeyi hedeflemektedir. Chavez, propaganda çalışmalarında özellikle Irak ve son dönemlerde de Lübnan'ı odak noktası olarak belirlemiş ve kamuoyunda oluşan savaş karşıtı kamuoyunun sempatisini kazanmıştır. Önce Irak savaşında zihinlere kazınan savaş görüntüleri ve halen bu ülkede istikrarsızlığın devam etmesi ve ardından Lübnan İşgali ile içine girilen süreçte Savaş Karşıtı Kamuoyu sesini duyurmaya çalışmaktadır.

Chavez, propaganda çalışmalarının özünde uluslararası zirve ve toplantıları önemli bir propaganda aracı olarak belirlemiştir. Chavez'in bu zirvelerde yaptığı konuşmalar tamamen propaganda amaçlı olup, Bush ve Amerika'yı hedef almaktadır. Propaganda da önyargının kullanımının bir uzantısı olarak Chavez son dönemlerde yaptığı konuşmalarda Amerika'yı "Terörist" sıfatıyla özdeşleştirmekte ve damgalamaktadır. Bu zirvelerden en çok dikkat çekenlerinden birisi de Eylül 2005 de, NewYork'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesidir. Zirvede bir konuşma yapan Chavez, oturumda Amerikayı Terörist bir devlet; Bush' ise dünyayı tehdit eden en büyük kalabalığın temsilcisi olarak nitelendirmiş ve Irak savaşını gündeme getirerek bu savaşın caniyane bir savaş olduğunu ifade etmiştir

(http://www.cnnturk.com/HABER/haber_detay.asp?PID=319&HID=1&haberID=125709).

Önyargı kullanımı içinde kişi, olay ve nesnelere herkesin nefret ettiği ve korktuğu bazı olumsuz sıfatlar yüklenmesi ağırlıklı bir rol oynar. Chavez'in de yaptığı çoğu konuşmada Bush için "Dünyanın en büyük teröristi", "Bay Tehlike" "Cani" "Şeytan" Amerika Birleşik Devletleri için ise "Ahlaksız İmparatorluk" tabirleri yer almaktadır. Chavez yaptığı konuşmalar ve diplomatik hamlelerle propagandanın önyargı ve korku oluşturma ya da önyargı ve korkuları perçinleştirme yönünü bilinçli olarak kullanmakta ve bu alanda en büyük propaganda aracı olarak yurtdışı ziyaretlerini kullanmaktadır. Bu ziyaretleri etkili halka ilişkiler teknikleri ile birleştirerek propaganda mesajlarını kitlelere ikna edici bir şekilde sunmaya çabalayan Chavez, çoğu zaman uluslararası medya ve kamuoyunda ses getirici etkinliklere imza atmaktadır. Chavezin yurtdışı gezilerinde propaganda mesajlarının beşli bir formülü olduğu görülmektedir. Etkili Hitabet, Önyargıları ve Korkuları Perçinleme, Diplomasi, Halkla İlişkiler ve Dış yardım. Chavez'in dış ülkelere yaptığı ziyaretler ayrıntılı incelendiğinde bu beşli formül'ün doğrulandığı görülmektedir.

Mayıs ayında Londra'ya resmi bir ziyaret gerçekleştiren Chavez, Bush'un en yakın müttefiki Başbakan Blair ile görüşmemiş ve Blair'in Bush'a yakınlığına atıfta bulunarak Blair için "Hitler'in En Büyük Müttefiki" demiştir. Chavez İngiliz Basını'nda geniş yankı uyandıran bu açıklaması ile dünyanın korku ve nefretle andığı Hitler'i, Bush ile özdeşleştirmek istemiş ve Blair'i de bu tablo içine yerleştirerek propaganda teması için bir alan oluşturmayı amaçlamıştır.

Propagandanın tek düşman tekniği etkisini hissettirmektedir. Kitleleri tek bir kişiye ve nesneye düşman etme ve bu durumu sloganlaştırma, afişleştirme olarak tanımlanabilecek tek düşman tekniği ile kitlelere düşman olacakları tek kişi ve slogan sunulur. Chavez için tek düşman Amerika ve müttefikleridir sloganı ise bazen Hitler ile özdeşleşmekte; bazense terörizm tanımlaması ile ön kitlelere sunulmaktadır (http://www.bbc.co.uk/turkish/pressreview/story/2006/05/060515_pressreview.shtml).

Propagandada önyargı ve korkuların kitlelerin bu korkuya ve önyargıya kapılacakları en etkili zaman ve en etkili mekanda vermesi propagandanın etkinliğini belirleyen en temel husus olarak dikkat çeker. Bir başka ifadeyle belirtilmek gerekirse, propagandada önyargı ve korkuların kitlelerin bu korkuya ve önyargıya kapılacakları en etkili zaman ve en etkili mekanda vermesi propagandanın etkinliğini belirleyen en temel husus olarak

dikkat çeker. Chavez'in bu kuralı en usta şekilde kullandığı görülmektedir. Lübnan savaşı dolayısıyla Amerikan ve İsrail karşıtlığının had safhaya ulaştığı bir konjüktürde; Çin, Angola, Suriye, İran, Katar, Vietnam, Libya, Rusya, Beyaz Rusya'yı kapsayan iki haftalık bir resmi gezi de bulunan Chavez; hem zamanlama açısından en uygun zamanı seçerek bu ülkelerin dışındaki ülkelerin kamuoyuna bu gezi aracılığıyla mesajlar vermiş; hem de Amerika'ya karşı en fazla nefret ve önyargı besleyen bu ülkelerin kamuoylarında bu olumsuz duyguları perçinleyerek kendini kahramanlaştırmayı başarmıştır.

Propaganda da önyargıların bir tema olarak kullanılmasında; ortak bir tepki ve isyanın işlenmesi bu önyargının daha güçlü boyutlarda hissedilmesini sağlayacaktır. Chavez'in bu ortak nefret ve önyargıyı propaganda çarkı içinde ustaca öğüttüğü görülmektedir. Öyle ki, bir Latin Amerika ülkesi lideri olarak Arap Dünyasında kahraman olarak ilan edilmekte ve herhangi bir Arap liderden daha iyi bir imaja sahip olmaktadır. Öyle ki, Filistin'in El Halil kentinde bulunan bir köylü, Arap sorunlarına, Arap liderlerinden daha çok destek veriyor diyerek, yeni doğan oğluna Chavez ismini vermiştir (http://www.dunyabulteni.net/haber_detay.php?haber_id=4620).

Chavez'in Amerikan karşıtlığı propagandasında önyargı oluşumunu destekleyici bir faktör olarak Telesur adlı tv istasyonu ön plana çıkmaktadır. TELESUR Televizyon kanalı Chavez Propagandasının temel taşıyıcılarından biridir. "Bizim Kuzeyimiz Güneyimizdir" sloganıyla açılışı yapılan Telesur'un kuruluş amacı "Ticari medyanın yarattığı fikirler ve imgelerle boğulmuş Latin Amerikalılara kendi seslerini geri vermek için bir proje" olarak açıklanmıştır.

Medya Ortamları Ve Propagandanın Kullanımı

Gelişen teknoloji, önyargı amaçlı propaganda yapmada yeni ortamlar sunmaktadır. Chavez, teknolojiyi propaganda amaçlı kullanmakla birlikte kendisine dönük bir önyargı oluşturma amaçlı karşı propaganda da maruz kalmaktadır. Chavez ve Peru Lideri Humalayı'ı hedefleyen internet oyunu karşı propaganda örnektir. "İnternette <http://politijuegos.com/noquieroallanta> sitesinde yayımlanan oyun, ikisi de eski albay olan Chavez ile Humala'yı antidemokratik olmakla suçlayan karşı propaganda niteliğindedir.

Bu konuda en çok ses getiren propaganda amaçlı oyunlardan biri de, İrlandalı ünlü müzik grubu U2'nun solisti Bono'nun desteğiyle, Amerikan Pandemic Stüdyoları tarafından çekilen "Mercenaries 2: World in Flames" adlı video oyunudur.

Konusu Venezualla'da geçen bu oyunda, petrol kaynaklarını elinde tutan gaddar bir imparator tarafından yönetilen ülke, Amerikan Askerleri tarafından işgal edilmektedir. Venezualla ise, bu video oyununda hedef alınan ve hakkında önyargı ve nefret uyandırılan zalim kral olarak açıkça Chavez olduğunu iddia etmektedir. Venezualıların Dayanışma Örgütü ise, bu oyunun yasaklanması için çaba göstermektedir. Video oyununun U2'nun dünyaca ünlü solisti Bono'nun tarafından desteklenmesi ise, Video oyunu ve U2 fanlarının ilişkilendirilmesi ve oyunun çok geniş bir dağıtım şansı yakalaması nedeniyle Venezualla tarafından önyargı aşlamaya dönük bir antipropaganda aracı olarak değerlendirilmiştir.

Medya ortamında yaratılan kahramanlar, propagandanın temel taşıyıcılarından biridir. Yaratılan; Yenilmez, Yakışıklı ve ya güzel, Savaşçı ruhlu ama iyiliksever, Dünya barışını gözeten, Lider ruhlu, Korkusuz karakterler standart bir propaganda tipi sunar ama öyle ki bazı propaganda karakterlerinin dünyada Superman veya Terminator de olduğu gibi yoğun hayran kitleleri vardır. Bu şekilde bir taraftan propagandanın sempati kuralı işletilerek bu kahramanlar hayranlık derecesinde beğenilir ve ilgi toplarken her zaman yendikleri, düşmanlar, kötü adamlar ise nefret ve önyargının hedefindedir.

Propagandanın önyargı amaçlı kullanımının en iyi örneklerinden birisi de sinema'dır. Sinema'nın propaganda amaçlı kullanımı ile bir ülke ve kişi aleyhine oluşan önyargı ve olumsuz imajın yıllarca belleklerden silinmeyeceği açık bir gerçektir.

Bu konuda propagandanın önyargı silahı'na en çok maruz kalan ülkelerden biri de Türkiye'dir. İngiliz Yönetmen Alan Parker tarafından çekilen "Geceyarısı Ekspresi" filminin Türkiye üzerine yüklediği önyargı ve olumsuz imaj halen etkisini sürdürmektedir.

Önyargı kullanımı kara propagandanın kullanıldığı en temel temalardan biridir. Türkiye hakkında Ermeni ve Rum Lobileri kara propagandanın en bariz örneğini verirken, Türkiye ve Türklere karşı tüm dünyada kullandıkları teknikler ile önyargı aşlamaktadırlar. Bu noktada medyanın son derece büyük bir etkisi vardır. Bir kişi ile ilgili sürekli olumsuz haber verilmesi ve bu haberlerinin propagandanın yineleme tekniği ile değişik medya ortamlarından sürekli sunumu o kişi ile ilgili önyargı oluşturulmasında temel bir kuvvettir. Benzer şekilde ülkeler ve liderler hakkında olumsuz haberlerin yayınlanması da o ülkeler ve liderle önyargı ve negatif imaj yükler. Önyargı oluşturan olumsuz haberler de değişik şekillerde kendini gösterebilir:

Örneğin herhangi bir ülke ile ilgili haber verirken o ülke ile ilgili geçmişte yaşanmış kötü karelerin (örneğin Devlet Başkanı'ya yönelik bir protesto gösterisi) sürekli olarak verilmesi insanların zihnine bu sahnelerin kazınması yoluyla önyargı oluşumuna neden olur. Aynı şekilde asparagas haber kullanımı da önyargı oluşturan haberlerin bir diğer boyutudur. Ülke ya da liderle ilgili gerçek olmayan haber verilmesi önyargı aşılır. Ülke ilgili sürekli o ülkedeki muhalif kişilerin görüşlerine yer verilmesi ve tv programlarına bu kişilerin yoğun katılımı, ülke ile ilgili kışkırtıcı yayınlar. Örneğin Ülke Devlet Başkanını yaptığı bir konuşmanın bütününe değil sadece bir parçasını kullanarak kışkırtıcı yayımlar yapmak, o ülke ile ilgili haberlere sansür uygulamak.

SONUÇ

Propaganda, ilk çağlardan itibaren gerek sözcük olarak gerekse de faaliyet olarak var olmuş ve tarihi şekillendirmiştir. İlk başlarda Aristoteles tarafından retorik olarak adlandırılan propaganda faaliyetleri uzun yıllar boyunca etkisini korumuş, insanları yönlendirmiştir. Propaganda da ikna sürecini tek taraflı olarak gerçekleştirmektedir. Dolayısı ile propaganda sürecindeki bu tek taraflı akışı oluşturan öğelerden ilki propagandacının iletildiği ileti, diğer bir ifade ile mesajdır. Propagandacı bu mesaj ile kitlelerin tutum ve davranışlarını etkilemek ve yönlendirmek amaçlar. Mesajın kitleleri etkileyebilmesi ve yönlendirebilmesi ise kişilerin konu hakkındaki düşünceleri ile doğrudan ilişkilidir. Propagandanın temel amacı bu noktada propaganda çalışmasına konu olan olay hakkında kişi ve kitlelerde, çeşitli istenilen yargılar oluşturmaktır.

Önyargılar, bireylerin çeşitli konu ya da olaylar hakkında çevrelerinden edindiği bilgiler ile oluşturduğu düşünceleri ve tutumları temsil etmektedir. Propaganda faaliyetlerinin özünde de bu tarz tutum ve düşünceler oluşturabilmek bulunmaktadır. Günümüzde uluslararası arenalarda söz sahibi olmak isteyen ya da kamuoyunu kendi tarafına çekmek isteyen birçok ülke diğer ülkelere karşı propaganda tekniğini kullanmakta, bu teknik ile kitlelerde ön yargılar oluşturmakta, oluşturulan önyargılar ile kendi amaçlarına hizmet edebilecek uygulamalarda bulunabilmektedir.

Propaganda ve bu kapsamda önyargılar 90'lı yıllara kadar iki kutuplu dünyada ABD ve Sovyet Rusya'sı arasında yaşanmakta idi. 90'lı yıllardan sonra tek kutuplaşan dünya düzeni içerisinde bu savaş en çok ABD ve ABD'nin siyasal olarak en çok problem yaşadığı iki ülke olan Küba ve Venezüella arasında yaşanır olmuştur. Süreç içerisinde uluslararası kamuoyunu ve kendi kamuoylarını ikna etmek isteyen bu ülkeler birbirlerine karşı olan siyasal propaganda savaşlarında sıklıkla önyargıları kullanmışlardır. Diğer

tarafından da gerek tarihsel olarak, gerekse de siyasal olarak birbirleri ile sorunları olan ülkelerde, uluslararası birlikleri ve kamuoylarını kendi lehlerine ikna edebilmek adına siyasal propaganda çalışmalarına kimi zaman asılsız önyargıları konu etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- ANA BRITANNICA Genel Kültür Ansiklopedisi (1993), Cilt.26, İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş.
- AUKEN, B. V., “US Steps Up Provocations Against Cuba Amid Speculation On Castro’s Health”,
(<http://www.wsws.org/articles/2006/aug2006/cuba-a03.shtml>),
Ulaşım Tarihi: 3 Ağustos 2006.
- AZİZ, A. (1989) *Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler*, Ankara: TRT Basım Ve Yayın Müdürlüğü Yayınları.
- DOMENACH, J.M. (2003), *Politika Ve Propaganda*, Çev:Tahsin Yücel, İstanbul: Varlık Yayınları.
- İNCEOĞLU, M. (1985), *Güdüleme Yöntemleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi B.Y.Y.O. Yayınları Yayın No:4.
- JENNIFER W. and PETER W., “Who is Elian Gonzalez?”,
(<http://immigration.about.com/od/ussocialeconomicissues/a/Eliansummary.tm>),
Ulaşım Tarihi: 22 September 2006.
- KALENDER, A. (2000), *Siyasal İletişim Seçme Ve İkna Stratejileri*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- KAZANCI, M. (1999), *Halkla İlişkiler*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- ÖZKAN, A. (2004), *Siyasal İletişim - Partiler, Seçimler, Stratejiler*, İstanbul: Nesil Yayınları.
- ÖZSOY, O. (1998), *Propaganda Ve Kamuoyu Oluşturma*, İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- UZTUĞ, F. (2004). *Siyasal İletişim Yönetimi*, İstanbul: Mediacat Kitapları.
....., “ABD’den , AB’ye Küba Eleştirisi”,
(<http://savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnalID=24404>),
Ulaşım Tarihi: 19 Haziran 2006, Yayın Tarihi: 2 Ocak 2005.
....., “ABD’yle Küba’nın Mesaj Savaşı”,
(<http://www.tumgazeteler.com/fc/ln.cgi?cat=33&a=1285065>),
Ulaşım Tarihi: 10 Ekim 2006.
....., “Küba – ABD Propaganda Savaşı”,
(<http://www.trt.net.tr/wwwtr/hdevam.aspx?hid=142504&k=2>),
Ulaşım Tarihi: 3 Ekim 2006, Ulaşım Tarihi: 2 Ocak 2006.
....., “Küba’lı Beşliye Uluslararası Ödül”,

(<http://www.sol.org.tr/index.php?yazino=3232&PHPSESSID=88b2574c680d52b5f3c878f6cb6f32be>).

Ulaşım Tarihi: 18 Eylül 2006, Yayın Tarihi: 13 Eylül 2006.

..... “Director praises Fidel, blasts Bush in Spain”,

(http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=40632),

Ulaşım Tarihi: 25 Eylül 2004.

..... “BM ABD’yi Terketmeli”,

(http://www.cnmturk.com/HABER/haber_detay.asp?PID=319&HID=1&haberID=125709),

Ulaşım Tarihi: 20 Ağustos 2006, Yayın Tarihi: 16 Ekim 2005.

..... “Filistinli Çocuklara Chavez İsmi”,

(http://www.dunyabulteni.net/haber_detay.php?haber_id=4620),

Ulaşım Tarihi: 20 Ekim 2006, Yayın 31 Ağustos 2006.

..... “Devrimci Elian”,

(<http://www.milliyet.com/2005/04/24/dunya/dun01.html>),

Ulaşım Tarihi: 12 Temmuz 2005.

.....
http://www.bbc.co.uk/turkish/pressreview/story/2006/05/060515_pressreview.shtml,

Ulaşım Tarihi: 12 Mayıs 2006, Yayın Tarihi: 16 Ekim 2005.

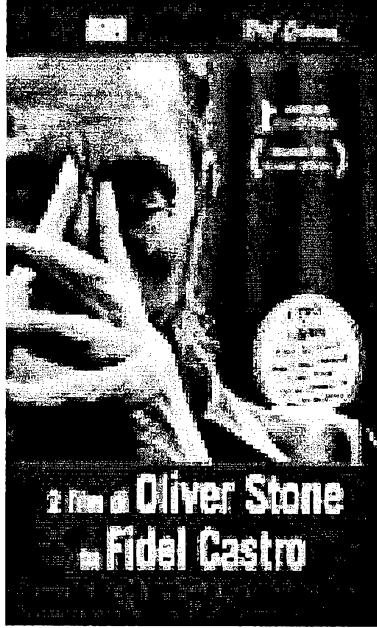
EKLER

Fotoğraf 1: Küba Beşlisi

Fotoğraf 2: Commandante Film Afişi

Fotoğraf 3: Castro-Oliver Stone Film Afışı

Fotoğraf 4: Elian Gonzales